

## Sosyal Aktörler ve Deneyimler Dergisi (SADED)

Journal of Social Actors and Experiences

e-ISSN: 3023-6134

**To Cite This Article:** Üsküp, H., Hakan, B., & Şahin, N. N. (2024). Deprem ve Toplum: Kitap İncelemesi. *Sosyal Aktörler ve Deneyimler Dergisi (SADED)*, 2, 60-67.

**Geliş Tarihi:** 11.05.2024

**Kabul Tarihi:** 27.06.2024

**Ç. Yayınlanma Tarihi:** 30.06.2024

### DEPREM VE TOPLUM: KİTAP İNCELEMESİ

Earthquake And Society: Book Review

**Hayra ÜSKÜP<sup>11</sup>**

**Buse HAKAN<sup>12</sup>**

**Nur Neşe ŞAHİN<sup>13</sup>**

#### Öz

Sosyolojinin toplumsal konuları irdelediği pek çok alt başlıkları bulunmaktadır. Toplamların dinamiklerini etkileyen faktörler arasında doğal afetler yer almaktadır. Türkiye’de de görülen ve yıkıcı etkileriyle toplumsal sorunları meydana getiren deprem üzerine sosyolojik araştırmalar günümüzde nitelik kazanmaktadır. Bu çalışma ise depremi sosyolojik perspektifte ele alan Deprem ve Toplum - Sosyalbilimsel Projeksiyonlar adlı kitabın incelemesi üzerine tasarlanmıştır. Kitap 528 sayfadan oluşmakta olup, Fahri Çakı ve Kadir Canatan editörlüğünde 2023 yılında Çizgi Kitabevi tarafından basılmıştır. Kitap, 5 kısım ve toplamda 26 bölümden oluşmaktadır. Aşağıda kitabın içeriğiyle ilgili özetler ve ana hatlar paylaşılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Afetler Sosyolojisi, Deprem, Afet

#### Abstract

Sociology has many subheadings that examine social issues. Natural disasters are among the factors affecting the dynamics of societies. Sociological research on earthquakes, which also occurred in Turkey and caused social problems with their destructive effects, is gaining quality today. This study was designed based on the review of the book titled Earthquake and Society - Social Scientific Projections, which deals with the earthquake from a sociological perspective. The book consists of 528 pages and was published by Çizgi Kitabevi Publications in 2023, under the editorship of Fahri Çakı and Kadir Canatan. The book consists of 5 parts and 26 chapters in total. Below are summaries and outlines of the content of the book.

**Keywords:** Disasters Sociology, Sociology, Disaster

<sup>11</sup> Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Yüksek Lisans, [hayrauskup@gmail.com](mailto:hayrauskup@gmail.com), ORCID: 0000-0002-1640-075X

<sup>12</sup> Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Yüksek Lisans, [buse.hakan@outlook.com](mailto:buse.hakan@outlook.com), ORCID: 0009-0008-6186-5418

<sup>13</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi Armutlu MYO, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, [nur.sahin@yalova.edu.tr](mailto:nur.sahin@yalova.edu.tr), ORCID: 0000-0003-0360-9631

## GİRİŞ

Deprem, yalnızca jeofiziksel değil aynı zamanda toplumsal bağlamda sosyal, psikolojik ve ekonomik boyutu da olan çok bileşenli bir olay olarak ele alınmaktadır. Depremlerin bu boyutlu yapısı onları sosyolojik perdeden de ele almanın gerekliliğinin altını çizmektedir. Doğal afetler sonucunda istenilmeyen olaylar meydana gelir. Doğal afetler arasında yer alan yıkıcı etkiye sahip depremlerde can kaybı yaşanmasına, yaralanmaya, bireylerin engelli duruma düşmesine sebebiyet verebileceği gibi evlerin, işyerlerinin yok olmasına, alt yapının tahribata uğraması yanında ülke ekonomilerinde de ciddi kayıplar yaratabilmektedir (Tiryaki Yenilmez, 2023: 40). Nitekim büyük ölçüde fiziksel hasara ve can kaybına neden olmalarının yanı sıra toplumları da derinden sarsan, bireyin anlam dünyasını yeniden şekillendiren ve toplumsal dokuyu yeniden tanımlayan olaylar olarak görülen depremler; yardımlaşmanın, göçün, kırılgan grupların aldığı yaraların, gönüllüğün, müdahalenin, medyanın ve daha birçok olgu ve kavramın gölgesinde her köşeyi tutan, tüm dengeleri değiştiren bir etkiye sahiptir. Depremlerin nasıl algılandığı, yorumlandığı ve izlerinin neleri yeniden tanımladığının anlaşılması, muhtemel etkilerinin ve zararlarının da azaltılması ve önlenmesinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Bozkurt'un da ifade ettiği gibi büyük depremler sadece yeryüzünü sarsmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapıyı, kurumları ve insanları da derinden etkiler niteliktedir. Bu nedenle şiddeti büyük depremler aynı zamanda can ve mal kaybına neden olmanın yanı sıra altyapıya da zarar vermektedir (Bozkurt, 2023, 93).

Bir şeyle savaşılabilmek için onu iyi tanımak gerekir. Dolayısıyla sosyoloji biliminin geniş yelpazesıyla deprem ve afetlere ışık tutmak, kesilen elektrikler ve yıkılan duvarların altında kalan çok önemli toplumsal bir gerçekliği de açığa çıkartmayı vadetmektedir. Aynı zamanda sosyolojik eksende depremin sebep olduğu toplumsal problemlerin açılmanması ve bu problemlere ilişkin çözüm arayışları için deprem sonrası hazırlığının kurumsal ve bireysel boyutları üzerinde durulması gerekmektedir. Kurumsal boyutuyla kamu gücünü temsil eden devlet-yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının deprem sonrası faaliyetleri iken bireysel boyut ise yurttaşların deprem sonrasındaki bilinç düzeyleri, kolektif anlayış ile iş birliğine dönük tutumları ve bireylerin afet bölgesinde gönüllü çalışmalarda yer alma düzeyleriyle yakından ilişkilidir (Çalışkan ve Kaya, 2021:1054). Hazırlanan bu kitapta ise depremin kurumsal ve bireysel boyutlarına da değinilmektedir. Kitap kapsamında çok sayıda yazarın farklı bakış açılarını harmanlayarak afetler ve özelinde depremleri farklı bağlamlarda yeniden ele almaya, düşünülmemiş, söylenmemiş ve yazılmamış olanları bir araya getirmeye çalışmaktadır. Konuyla ilgisi olan yazarlar açısından geniş bir kaynakça niteliği taşımakla birlikte üslubu ve akıcılığı ile bilgi edinmek isteyen herkes için rahat okunabilir bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır. Deprem ve toplum kitabı 528 sayfadan oluşmakta olup, Fahri Çakı ve Kadir Canatan editörlüğünde 2023 yılında Çizgi Kitabevi yayınlar tarafından basılmıştır. Kitap, 5 kısım ve toplamda 26 bölümden oluşmaktadır. Aşağıda kitabın içeriğiyle ilgili özetler ve ana hatlar paylaşılmaktadır.

## İNCELEME

***Bir Afet Olarak Deprem ve Sosyolojisi*** adlı 1.kısım 4 bölümden oluşmaktadır. Bu kısımda; 'Deprem ve Afet Sosyolojisi' - Kadir Canatan, 'Tarihte Önemli Depremler ve Afete akışta Değişimler' - Alkan Üstün, 'Türkiye'de Sosyolojik Açıdan Deprem Çalışmaları' - Kadir Canatan ve 'Deprem ve Toplum Psikolojisi' - Gözde Aykut tarafından kaleme alınan bölümler yer almaktadır.

**"Deprem ve Afet Sosyolojisi"** bölümü Kadir Canatan tarihsel perspektifte irdelenmiştir. Bölümde, risk toplumu kavramı ışığında modernleşme ve sanayileşme olarak hem geleneksel hem de modern toplumlarda afetin nasıl anlaşıldığını tarihsel perspektifte anlamlandırılmaya çalışılmaktadır.

Afet, risk ve kriz kavramları incelenerek afetlerin çeşitli açılarla sınıflandırıldığını vurgulayan Canatan bütüncül perspektifte afet sosyolojisini yorumlamaktadır. Hemen ardından bölüm içerisinde deprem sosyolojine değinilmiştir. Afet sosyolojisinin bir alt başlığı olan deprem sosyolojisi de detaylı biçimde açıklanırken, Canatan tarafından deprem sosyolojisi için 3 araştırma konusu ve sosyolojik teoriler sunulmaktadır. Bunlar; afetlerin toplum tarafından nasıl anlamlandırıldığı, afetler karşısında toplumun davranışları ve afetlerin toplumsal etkileri çerçevesinde deprem sosyolojisinin araştırılması için öneriler sunulmuştur. Bu konuların anlam ile ilgili olan araştırmalarında sembolik etkileşimcilik teorisi ekseninde incelenirken, depremin toplumdaki etkilerinin ise sosyal inşa teorisi ekseninde incelenebileceğini önermektedir.

**“Tarihte Önemli Depremler ve Afete Bakışta Değişimler”** bölümü Alkan Üstün tarafından kaleme alınmıştır. Tarihsel perspektifte irdelenerek betimsel bilgi çerçevesinde önemli depremler değerlendiren bölümde Alkan Üstün, depremin toplumdaki anlamları üzerine kültürel ve toplum düşünce yapısındaki değişimleri etkileyen güçlü bir faktör olarak ele almıştır. Ayrıca depremlerin algılanışlarından yola çıkarak o dönemin de incelenebileceği belirtilmektedir. Üstün, deprem çalışan sosyologların karşılaştırmalı olarak afet olgusunu incelemesinin toplumdaki anlam ve düşünselliği açıklayabilmek için önemli olduğunu da vurgulamaktadır.

**“Türkiye’de Sosyolojik Açıdan Deprem Çalışmaları”** bölümü Kadir Canatan tarafından kaleme alınmıştır. Kadir Canatan, Türkiye özelinde yürütülen deprem odaklı sosyoloji tezlerini incelemektedir. Sosyoloji anabilim dallarında yüksek lisans düzeyindeki farklı konularda 15 adet deprem ile ilgili tez çalışması olduğu ve çalışmaların da son zamanlarda gerçekleştirildiği belirtilmiştir. İncelenen tezlerde sıklıkla ele alınan konuların “sosyal ve ekonomik etkiler”, “din, kişilik, aidiyet ve hafıza”, “konut ve barınma koşulları” ve “yardımlar ve sivil toplum örgütlerinin rolü” gibi temalar etrafında yoğunlaştığı vurgulanmaktadır.

**“Deprem ve Toplum Psikolojisi”** bölümü Gözde Aykut tarafından kaleme alınmıştır. Bölüm, toplum psikolojisi perspektifinde Pierre Bourdieu’nün sosyal sermaye kavramı toplumu güçlendirici sosyolojik boyutu ekseninde ele almaktadır. Aykut, sosyal sermaye kavramının Adler ve Kwon tarafından yeniden değerlendirilmesi afetten etkilenen toplumların içerisinde bulundukları durumun da anlaşılmasına yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada üç sermaye tipinden birisi olan bağlayıcı sermaye kavramının depremin ardından oluşan toplumlar üzerindeki etkilerine ve travma süreçlerinin anlaşılmasına netlik getirebileceği önerilmektedir. Bu çalışma yakın tarihte yaşanmış olan Kahramanmaraş depreminden hasar görek Afyonkarahisar iline gelen vatandaşların deneyimleri üzerine yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden katılımcı gözlem tekniği ile psiko-sosyal destek noktasında bireyler ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler çalışmada değerlendirilerek uygulamalı bir çalışma ortaya konulmuştur. Bu çalışmada sosyal sermaye kavramıyla birçok disiplin arasında ilişkisellik kurularak depremin birey ve gruplar üzerindeki travma etkileriyle başa çıkma yöntemi olarak yer verilmiştir.

Çalışmanın 1. Kısımını oluşturan 4 bölüm incelendiğinde depremin teorik olarak sosyolojik boyutunun ayrıntılı bir şekilde farklı temalar üzerinden analiz edilerek çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bölümde bütüncül ve çoklu bakış açılarının okurlara aktarılması amaçlanmıştır.

***Afet Yönetiminde Aktörler ve Süreçler*** adlı 2.kısım 6 bölümden oluşmaktadır. Bu kısımda; ‘Afet Yöneti(şi)mi ve AFAD’ - Ramazan Yelken, ‘Afetlerde Hayırseverlik ve Gönüllülük’ - Fahri Çakı, ‘Depremde Dinin Toplumsal Anlamı ve Dini Topluluklar’ - Ergun Yıldırım, ‘Deprem Gerçeği’ne Etkin Müdahalede Anahtar Bir Kavram Olarak Sosyal Sermaye Olgusu’ - Mustafa Kemal Şan ve Osman

Aydoğan, ‘Deprem ve Demografi’ - Alper Uzun, ‘Deprem ve Kötülük Sorunu’ - Mazhar Bağlı tarafından kaleme alınan bölümler yer almaktadır.

**“Afet Yöneti(ş)i mi ve AFAD”** adlı bölüm Ramazan Yelken tarafından yazılmıştır. İlk olarak Afet Ülkesi Olmak, Afet Bilinci ve Temel Kavramlar üzerinde durarak afet yönetiminin karmaşık ve dinamik bir süreç olmasını vurgulayan bölüm bütünlüştük afet yönetimi veya entegre afet yönetimi anlayışının hakim olması gerektiği vurgulanmaktadır. Yazar, AFAD ve Afet yönetimindeki sorunlara da değinerek eleştirilerde bulunmaktadır. Bu bağlamda AFAD’ın 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde yeterli düzeyde aktif olmadığına, süreci yönetemediğine beklenen performansı gösteremediği yönünde eleştiriler yapılmıştır. Bölüm sonunda ise AFAD’ın yeniden yapılandırılması ve afet akademisi kurulması gibi önerilerde bulunmaktadır.

**“Afetlerde Hayırseverlik ve Gönüllülük”** adlı bölüm Fahri Çakı tarafından kaleme alınmıştır. Bölümde STK’ların işlevselliğini eleştirel perspektifte irdelemiştir. Çakı, afetlerin yıkıcılık boyutuna ve Türkiye’de yaşanan önemli depremlere dikkat çektikten sonra afet yönetim süreçlerinde STK’ların aktif rollerine değinmektedir. Ek olarak Çakı, literatürde pek değinilmese de afetlerde hayırseverlik gösterme ve gönüllü faaliyetler marjinal grup veya cemaatler açısından önemli bir motivasyon olduğuna dikkat çekmektedir. Bu sebeple afetlerde gönüllülük pratiklerinin eylem izleklerinin gerçekten de dayanışma adı altında olup olmadığı yönünde tartışmalar sunmaktadır.

**“Depremde Dinin Toplumsal Anlamı ve Dini Topluluklar”** adlı bölüm Ergun Yıldırım tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada afetlerde dini grupların üstlendiği roller, ürettiği pratikler ve yapmış oldukları çalışmalar üzerinde derinlikli bir inceleme yapılmıştır. Yıldırım, dini toplulukların faaliyetlerini ve faaliyetlerin anlamlarını yorumlamaya çalışmaktadır. Afet ve toplumsallık boyutunda ‘sosyal ölüm’ olgusu üzerinde duran Yıldırım, insanın sosyal bir varlık olduğuna ancak deprem ile var olan alışkanlıkların değiştiğine dikkat çekmektedir. Yıldırım saha çalışması yaparak çeşitli mülakat verileri ışığında ve “sosyal ölüm” kavramsallaştırması çerçevesinde depremin sosyal pratiklerimiz ve alışkanlıklarımız üzerindeki yıkıcı etkisine yoğunlaşmaktadır.

**“Deprem Gerçeği’ne Etkin Müdahalede Anahtar Bir Kavram Olarak Sosyal Sermaye Olgusu”** bölümü Mustafa Kemal Şan ve Osman Aydoğan tarafından kaleme alınmıştır. Bölüm sosyal sermayenin depreme karşı dirençli toplumlarda da bir reçete niteliğinde olduğuna dikkat çekerek sosyal sermaye kavramının sosyolojik pratikleri üzerinde durmaktadır. Ayrıca sosyal sermaye için yapılacak yatırımların depreme karşı bir savunma mekanizması niteliğinde olduğuna dikkat çekmektedirler.

**“Deprem ve Demografi”** bölümü Alper Uzun tarafından kaleme alınmıştır. Deprem ve demografıyı bir bütün halinde çalışan Uzun, demografi ve depremin birbirini etkileyen iki kavram olduğunu vurgulamaktadır. Uzun, afet boyutuna dikkat çekmek için EM-DAT verilerine göre 1900-2023 yılları arasındaki depremlerde ülkeler bazında hayatını kaybedenlerin sayılarını ve ilgili verileri incelemektedir. Bölüm genel çerçevede depremlerin demografik yapıyı nasıl etkilediğini analiz etmektedir.

**“Deprem ve Kötülük Sorunu”** bölümü ise Mazhar Bağlı tarafından kaleme alınmıştır. 1755 Lizbon depremi bağlamında batı düşüncesindeki kötülük problemine farklı dinlerin çeşitli cevapları olduğuna dikkat çekmektedir. Depreme karşı metafiziksel bağlamda gelişen tartışmaları irdelemektedir. Bağlı, aynı zamanda İslami yaklaşımlara dikkat çekmektedir.

Çalışmanın 2. Kısmını oluşturan 6 bölüm incelendiğinde depremin afet yönetiminin temel aktörleri ve süreçleri üzerine yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Bölümler irdelendiğinde ise deprem ve

sonrasındaki yaşananların sosyolojik boyutu için sosyal sermayenin önemine ve toplumun sosyal ya da kültürel yapılarının deprem sonrasındaki süreçlerde çeşitlilik gösterdiğine odaklanıldığı görülmektedir.

**“Deprem ve Kırılgnlık”** adlı 3. Kısım 5 bölümden oluşmaktadır. Bu kısımda Kriz Dönemlerinde Aile, Deprem ve Aile İlişkisi – Sevimli ATİLLA DEMİR, Oyuncaklarını ve Hayallerini Enkazın Altında Bırakmak: Depremde Çocuk Olmak – Yonca ALTINDAL, Sosyal Dokunun Sismografında 6 Şubat: Deprem ve Kırılgn Sosyal Gruplar – Roza SÜLEYMANOĞLU, İnsan Hakları Bağlamında Deprem ve Sosyal Etkileri – Rukiye GÜLERCE, Belirsizlik İçinde Belirsizlik: Deprem Nedeniyle İkinci Defa Zorunlu Göç Yaşayan Kadınlar – Ekrem DEMİR ve Hakan GÜLERCE tarafından kaleme alınan bölümler yer almaktadır.

**“Kriz Dönemlerinde Aile, Deprem ve Aile İlişkisi”** adlı bölümde S. Atilla Demir tarafından, literatürde eksin bırakılmış bir konu olan, afetlerin aile dinamikleri üzerindeki etkiler, hem bireysel hem toplumsal perspektifte ele alınmış olup bu süreçte aileye sosyal hizmetlerin desteğinin önemi üzerinde durulmuştur.

**“Oyuncaklarını ve Hayallerini Enkazın Altında Bırakmak: Depremde Çocuk Olmak”** adlı bölümde Y. Altındal tarafından, toplumun kırılgn gruplarından olan çocukların deprem gerçeğİ karşısında en çok etkilenenler olduğunun analizinden yola çıkılarak, sosyal devlet algısı temelinde sosyal politikalar geliştirmesinin önemine vurgu yapılmıştır.

**“Sosyal Dokunun Sismografında 6 Şubat: Deprem ve Kırılgn Sosyal Gruplar”** adlı bölümde R. Süleymanoğlu tarafından, engelli, yaşlı, kadın, çocuk, göçmen ve yoksul olan kırılgn grupların geniş bir perspektiften yaşanan afetten nasıl etkilendiklerinin incelemesi yapılmıştır. Süleymanoğlu, her bir kırılgn grup için tek tek bu durumu irdeleyip, her biri için çözüm önerileri sunmuştur. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesindeki amaç toplumsal kırılgnlıkların belirlenip, afet sonrası meydana gelebilecek durumların en aza indirilmesi adına çalışmalar yapılması yönünde bilinçlendirmektir.

**“İnsan Hakları Bağlamında Deprem ve Sosyal Etkileri”** adlı bölümde R. Gülerce tarafından, depremzedelerin insan hakları ihlallerinin gözler önüne serilerek bu durumun ortadan kaldırılması için hak temelli yaklaşımların gerçekleştirilmesi gerektiğİ aktarılmaya çalışılmıştır.

**“Belirsizlik İçinde Belirsizlik: Deprem Nedeniyle İkinci Defa Zorunlu Göç Yaşayan Kadınlar”** adlı bölümde ise E. Demir ve H. Gülerce tarafından, arafta kalmışlığİ yaşayan Suriye’den Türkiye’ye göç eden, deprem sonrasında da bulundukları yerden Ankara’ya göç eden Suriyeli göçmen kadınların yaşamış olduğU deneyimler ve belirsizlik durumu ele alınmıştır.

Çalışmanın 3. Kısımını oluşturan 5 bölüm incelendiğİnde kadın, çocuk, yaşlı, engelli, göçmen gibi toplumdaki kırılgn grubu oluşturan, normal şartlarda zaten ayrımcılık ve ötekileştirmeye karşı karşıya kalan bu grupların depremden nasıl etkilendikleri ve bu durum karşısında nasıl çözümler getirilebileceğİ tartışmaya açıldığİ görülmektedir.

**“Depremle Etkileşen Kurumlar”** adlı 4. Kısım 6 bölümden oluşmaktadır. Bu kısımda Deprem ve Uluslararası İlişkiler – Şebnem CANSUN, Deprem ve Siyaset – Ömer TAŞGETİREN, Deprem ve Eğitim – Ahmet ASLAN, Deprem ve Konut – Yahya AYDIN, Deprem ve Sağlık – Mehmet ERYILMAZ, Deprem ve Suç: Zelzele Zenginlerine Karşı Terapötik Toplum – Ayşe Mahinur TEZCAN tarafından kaleme alınan bölümler yer almaktadır.

**“Deprem ve Uluslararası İlişkiler”** adlı bölümde Ş. Cansun tarafından, Türkiye’de yaşanan 6 Şubat 2023 depreminin uluslararası ilişkiler bağlamında nasıl bir yer edindiğinin ve ilişkileri nasıl

etkilediğinin incelemesi yapılmıştır. Cansun, bu ilişkilerinin incelemesini tarihsel bilgiler ve haberler aracılığıyla doküman analizi yöntemini kullanarak, Türkiye ile aralarında gergin bir siyaset olan Yunanistan, Mısır, Ermenistan, İsrail, İsveç ve Finlandiya üzerinden yapmıştır. Yapılmış olan incelemeler ışığında adı geçen devletler arasında deprem öncesinde bir iyileşme hareketi gerçekleştirilmediği sürece depremin sadece empati ve dayanışma içeren bir destek politikasını oluşturacağı ve sonrasında devletlerin eski normaline geri döneceğini kanıtlar niteliktedir.

**“Deprem ve Siyaset”** adlı bölümde Ö. Taşgetiren tarafından, Kahramanmaraş merkezli deprem sonrasında siyaset perspektifinde, siyasetçilerin deprem ile ilgili yapmış olduğu söylemler üzerinden siyasi kutuplaşma gerçeğinin incelemesi yapılmıştır. Kahramanmaraş örneğinden yola çıkarak kutuplaşmaları inceleyen Taşgetiren bu durumu muhalefet ve iktidar tarafından oluşturulan söylemleri başlıklar altında toplayarak gerçekleştirmiştir. Muhalefet Partilerinin Deprem Söylemi başlığı altında bu durumu 4 kategoride incelemiştir. Bunlar; *rant hırsıyla hareket eden, vatanını sahipsiz bırakan, güven vermeye ve sorumluluk almayan hükümet* şeklindedir. Çalışmanın bir diğer temelini ise İktidar Cenahının Deprem Söylemi bölümü oluşturmaktadır. Bu başlık altında 3 söylem incelenmiştir. Bunlar; *güçlü ve kerim devlet, özeleştiriyeye açık devlet ve depremi istismar eden sivil toplum söylemi*’dir. Söylemlerin karşılaştırılması sonucunda net bir kutuplaşmanın var olduğunu ve karşılıklı bir güvensizlik ortamının hakim olduğunu belirtmektedir.

**“Deprem ve Eğitim”** adlı bölümde A. Aslan tarafından, deprem ve eğitim ilişkisini deprem öncesi, esnası ve sonrası olacak şekilde zaman çizgisinde sıralayarak incelenmesi sağlanmıştır. Deprem öncesi eğitim alt başlığında, eğitimin açıklanabilmesi ve incelenebilmesi için kullanılan kuram ve yaklaşımların anlatımı gerçekleştirilmiştir. Deprem esnası ve sonrası alt başlığında ise kamusal eğitim hizmetinin aksaması ve oluşan yıkımlarda eğitim kurumlarının işlevinin değerlendirmesini gerçekleştirmiştir. Bölüm, afetlerin toplumlara etkisi incelerken sosyal inşacı afet yaklaşımı üzerinden giderek afetlerden kırılgan grupların daha çok etkilendiğini kırılganlıklara karşı toplum direncinin artırılması gerekliliğini ve eğitimin burada önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır.

**“Deprem ve Konut”** adlı bölümde Y. Aydın tarafından, deprem ve konut ilişkisi, konutların sadece barınma alanları olmadığı ve birçok anlamı bünyesinde barındırdığından yola çıkılarak derinlemesine incelenmiştir. Aydın, konutların zihinsel bir arşiv olduğunu, yaşanan afetin sadece maddi temelde değil manevi temelde de derin izler oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bölümde, yaşanan afet sonucunda zihinsel arşivin gördüğü zararı en aza indirmek adına politikalar geliştirilmesi gerekliliğini öne sürülmüştür.

**“Deprem ve Sağlık”** adlı bölümde M. Eryılmaz deprem ve sağlık ilişkisini triyajın afette etkili olabilecek bütün meslek gruplarının öğrenmesi üzerinden ele almaktadır. Bölüm, ulusal Afet Akademisinin kurulmasının gerekliliği ve önemine vurgu yapmaktadır.

**“Deprem ve Suç: Zelzele Zenginlerine Karşı Terapötik Toplum”** adlı bölümde A. M. Tezcan tarafından, teorik çerçeve bağlamında afet sonrasında suç oranlarının artıp artmadığı incelenmiştir. Suç ilişkilerini açıklayan teoriler gibi afet ve suç ilişkisinin de tek yönlü olmadığı ve dolayısıyla doğal afetler sonrasında suç davranışının artabileceği gibi sabit kalabileceği ya da azalabileceğinin gözlemlenmekte olduğunun vurgusu yapılmıştır.

Çalışmanın 4. Kısımını oluşturan 6 bölüm incelendiğinde uluslararası ilişkiler, siyaset, eğitim, konut, sağlık, suç gibi temaların ve toplumsal kurumların yaşanan afet öncesinde, esnasında ve

sonrasında olumlu ya da olumsuz nasıl eğilimler sergilediğinin derinlemesine bir incelemesinin okurlara aktarılması amaçlanmıştır.

**“Deprem Yansıma Alanları”** isimli 5. Kısım beş bölümden oluşmaktadır. Kısım içerisinde – Deprem ve Kültür - Sami Şener, Deprem ve Edebiyat - Adem can, - Aydın Aktay, - Erdem Dirimeşe ve Deprem ve Hipergerçeklik – Barış Şentuna’nın kaleme aldığı bölümler yer almaktadır.

**“Deprem ve Kültür”** isimli ilk bölümde Sami Şener, değer ve kültür kavramlarını irdeleyerek insanların sahip olduğu değerler üzerinden depremleri anlamlandırıp değerlendirdiklerini açıklamaktadır. Depreme karşı tutum ve anlayışları ele alan bölüm fedakârlık, sabır, tevekkül, geniş açıdan bakabilme, aile bağı, merhamet, acının paylaşılması ve birlik duygusu gibi kültürel tepki ve anlayış biçimlerimiz üzerinden genel bir fotoğrafa ulaşmaktadır. Bölümde bu değerler ve anlayış biçimleri ile birlikte elde edilen sosyal güç ve potansiyelin ise depremler gibi büyük afetlerin atlatılmasında oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır.

**“Deprem ve Edebiyat”** isimli ikinci bölümde Adem Can, sanatın hayata dair her şeyden beslendiğine ve buradan oluştuğuna vurgu yaparak edebiyat çerçevesinde deprem gerçeğinin izini sürmektedir. Deprem edebiyatı olarak nitelendirdiği incelemesinde, içerisinde deprem dönemlerini konu edinmiş eserleri ele almakta, deprem destanları, hikâyeleri ve şiirlerine değinmektedir. Bölümde, Türk edebiyatından örneklerle de yer verilmiş olup depremin etkileri ve algılanış biçiminin bu eserler üzerinden yorumlanabileceğinin, geleceğe aktarılabilirliğinin altı çizilmektedir.

**“Zoraki Bir Birliktelik: Yıkıcılık ve Yapıcılık Arasında Deprem ve Sanat”** isimli üçüncü bölüm Aydın Aktay tarafından kaleme alınmış olup depremin yıkıcılığına karşın sanatın yenileyici ve yapıcı yönüne vurgu yapmaktadır. Bölüm içerisinde ele alınan sinema filmleri üzerinden depremi okumaya ve çıkarımlar yapmaya çalışılmaktadır.

**“Deprem ve Sosyal Medya”** isimli dördüncü bölüm Erdem Dirimeşe’nin sosyal medyayı tanımlaması ile başlayıp afetlere sosyolojik bir pencere açarak medyanın gözüyle bakmaktadır. Medya, gündelik yaşamda sosyalleşme için olduğu kadar bilgilendirme ve yönlendirme noktasında da oldukça etkili ve önemli bir araç olarak işlenmektedir. Bölüm içerisinde medya ve özellikle de sosyal medyanın yaşanacak ve yaşanmış olan afetler bağlamındaki etkisi derinlemesine incelenmektedir. Bu bağlamda bölümün odağı sosyal medyanın afetler ve özellikle depremler üzerinden faydaları bir yana, olumsuz etki oluşturabilecek taraflarına yoğunlaşmaktadır. Şentuna bölüm içerisinde hipergerçeklik kavramını tanımladıktan sonra depremi bizzat deneyimlememiş fakat depremi ve etkilerini TV ya da sosyal medya üzerinden takip etmiş kişileri örneklem aldığı nicel araştırmasının sonuçlarını paylaşmaktadır. Deprem ilk haftası ve devamındaki haftalar baz alınarak TV ve sosyal medya takibinin zamanla azaldığı, sosyal medyanın televizyona göre daha gerçekçi bulunduğu ve televizyonun taraflı olarak algılandığı gibi çarpıcı sonuçlara erişilmiştir.

Kitabın 5. ve son kısmı 5 bölümden oluşmaktadır. Kısım, depremin sosyokültürel yansımalarına odaklanırken, edebiyat, sanat, medya, kültür ve hipergerçeklik kavramlarının deprem afeti açısından anlam ve etkilerine odaklanmakta, deprem olayına farklı bir pencereden bakmaya imkân sağlamayı hedeflemektedir.

## SONUÇ

Deprem gerçeğinin gölgesinde yaşadığımız bu coğrafyada afetlerin verdiği zararları en aza indirmek ya da afetlere karşı önlem almak kadar onları anlamlandırmanın da önemi büyüktür. Tarihten günümüze ve gündelik hayatın her anında depremin etkileri ve muhtemel sonuçlarının izleri

sezilmektedir. Yukarıda özetlenmeye çalışılan bu kitap, afetler ve özellikle de deprem gerçeğine dair okuyucuya farklı bir bakış açısı kazandırmak hedefi taşımaktadır. Deprem felaketinin sosyolojik çerçevede nasıl algılandığı, nasıl bir tepki oluşturduğu ve izlerinin yarattığı kırılma noktaları da en az deprem öncesi önlemler ve sonrası müdahaleler kadar önem taşımaktadır. Örneğin deprem sonrası ortaya çıkan bireysel ve toplumsal problemler, depremin toplumsal etkilerini anlamak açısından da oldukça önemlidir. Deprem sonucu ortaya çıkan “sosyal eşitsizlikler”, “salgın hastalık riski”, “yağmacılık ve bazı suçların artması”, “fırsatçılık” gibi sosyolojik perdedeki problemler, depremin toplumsal etkilerini ortaya çıkarmaktadır (Fırat, 2022:48). Bu doğrultuda fay hatlarının yoğun olduğu bölgemizde henüz yakın tarihlerde dahi maruz kaldığımız deprem gerçeği yalnızca yerleşim yerlerini değil aynı zamanda hayatlarımızı ve anlam dünyamızı da tahrip etmektedir. Bu bağlamda bir şeyin zararlı etkilerini azaltmanın asıl yolu onu doğru şekilde anlamaktan geçmektedir. Bahsedilen çerçevede hazırlanan kitabın hem depremleri akademik bir altyapıda tanımlamak hem afet koşullarında etkin olan tarafları anlamak hem de kültürel kodlar ve değerlerden hipergerçekliğe uzanan geniş bir perspektifte her birimiz için aslında ‘ne’ olduğunu yorumlamak için doğru bir örnek kaynak olabileceği düşünülmektedir.

#### KAYNAKÇA

- Bozkurt, V. (2023). Depremin Toplumsal Boyutu. *Avrasya Dosyası Dergisi* Cilt 14 (Sayı 1): 89- 111 İstanbul.
- Çakı, F. ve Canatan, K. (2023). *Deprem ve Toplum Sosyalbilimsel Projeksiyonlar*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Çalışkan, A. ve Kaya, G. (2021). Deprem Sonrasındaki Toplumsal Dayanışma Pratiklerinin Sosyolojik Görünümü: İzmir Depremi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt: 12 (Sayı: 32): 1052-1077.
- Fırat, M. (2022). Deprem ve Toplumsal Etkileri. *Tezkire Dergisi*, Sayı 80: 47-72.
- Tiryaki Yenilmez, D. (2023). Deprem ve Göç İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Düşünce Dergisi* (7), 39-52.